

A pannonvidéken, Szekszárdon született 1883. november 26-án Babits Mihály, a XX. századi irodalmunk egyik legjelentősebb, több műfajban kiemelkedőt alkotó egyénisége. Meghatározója ő a Nyugat-korszak gondolatosságának, hatása a magyar szellemi életben ma is fontos tényező. Ady Endre korán felismeri jelentőségét, a világtérképében tőle sokban különböző művészt.

A különböző korszakok szinte szükségképpen, más és más műfajban létrehozott

gondolati és művészi teljesítményét emelték ki, de megkérdőjelezhetetlen, hogy a legjelentősebbet mégis a lírában alkotta. Nyelve, formai sokszínűsége újítón, revelálóan hatott a korszak poézisére, és – Ady mellett, kiegészítve őt – irányadójává lett a kialakuló modern magyar irodalomnak.

Első kötetének (Levelek Irisz koszorújából) kezdő versében, az In Horatiumban ilyen sorokkal vall a küldetéstudatról és az újítási vágyról:

... állj akarattal a
rejtett erőkhöz, melyek a váziozás
szálszínű, soha el nem kapcsolt
kusza kerek koszorúját fonják.

Babits, ki – Juhász Gyula szavaival: „... a lankás Dunántúl/Kékes tájairól jött” – első kötetének több darabját szegedi tanárkodásának idején írta. Ahogy Péter László bizonyítja, itt a Vitéz utcában érlelődött meg benne például a Dante-fordítás gondolata is, és ez a két év (1906–1908) sok későbbi munkájának megalapozását is jelentette.

A nemzedékbe sorolást, az állandó jelzőket kedvelő irodalomtörténet-írásunk szereti Babitsot, sokszor félrevezetően, a poeta doctus címmel illetni. – Igaz ez köl-

Úgy született hajdan a vers az ujjam alatt,
ahogy az Úr alkothatott valami szárnyas
fényes, páncélos, telt bogarat.

Majd költészetének több korszakáról írja, magát a változtatás lehetőségét is meg-

kérdőjelezve így zárja a verset:

Kezdehetnék körülményesebben, mégis legyen elég annyi, hogy egy napon Szív Ernőből színházi szerző lett. A darabot a vidék legnagyobb magyar városában mutatták be november utolsó, havas és hideg napjaiban, és a Szív Ernőnek eszébe sem jutott, miféle szenvedéseket és fájdalmas kétségeket fakaszt embertársaiban, akik kénytelenek az ő mondatait életre kelteni. Szív Ernő tehát nem egészen értette, mit akar tőle a színész, amikor az egyik részpróba szünetében megállt előtte, megragadta a karját, és jelentőségteljesen nézett rá.

– Hát igen, alakul, jó lesz – hömmögött Szív Ernő.

– Ő nem hozza be a kávé – mondta nagyon komolyan a színész. Szív Ernő hallgatott. Ez a mondat a darabban hangzott el, a színész mondata volt a harmadik jelenet elején, Szív Ernő mégsem értette, mire akar a színész utalni.

– Nem hozza be a kávé – mondta a színész.

– Ígyunk egy kávé? – kérdezte Szív Ernő.

– E alkarcja venni az Ő betűt – kiáltotta a színész. Vadul mosolyogott, és szorította Szív Ernő karját.

– Kicsoda? – A rendező – mondta a színész, és sárga fény lobbant a tekintetében.

– Miért akarja elvenni? – kérdezte Szív Ernő.

A színész elengedte a hírlapíró karját.

– Most már csak te segíthatsz – sóhajtott, és elindult a büfé irányába.

ahol éppen elkészültek a karfiolos szendvicsek. Másnap este a klubban találkoztak. A színész egy másik színésszel üldögélt, lehajmúzták az asztalt komolyak voltak, és a múlt időbe tudtak néhány rendelt, melysör- és vodkamennyiség a szemük fényében, valamint az úgynevezett személyes hitelzámlán nyert realitást. A színész ekkoriban Shakespeare egyik királydrámájában is játszott, tehát az asztalhoz parancsolta Szív Ernő.

– Szóltál neki? – kérdezte nagyon szigorúan.

– Beszéltünk róla – fülentette Szív Ernő.

– Mit mondott?

– Rám bízta a dolgot – mondta Szív Ernő. – Én pedig azt mondom, nem az Ő betű a lényeg.

– Nem-e? – kérdezte a színész és gúnyosan mosolygott.

– Írnak egy darabocskát, és azt hiszik, tudják a szakmát – legyintett a másik színész, és ráhamuzott Szív Ernőre.

– Megírja a darabot, és nem veszi észre, hogy az enyém a legfontosabb szerep – legyintett keserűen a színész.

– Úgy értem – igyekezett menteni Szív Ernő – tel-

sen mindegy, van-e Ő betű, vagy nincsen. Hiszen nem kell kimondani, hogy le-

Papp István Géza

„Magad emésztő...”

110 éve született Babits Mihály

Mottó: „Nem az énekes szüli a dalt: a dal szüli énekesét.”

Szomorú világ ez! S a vers oly riadva muzsikál
mint cigány a siralomházban.
Hess, hess, ti sok verdeső, zümmögő, fényes bogár!

Ha holtakat nem ébreszt: mit ér a trombitászó?
Csak a könny, csak a könny, csak a könny hull
s nem kérdi, mire jó?

Volt időszak, mikor Babits prózáját, regényeinek jelentőségét többre értékelték lírai teljesítményénél. Késztelen azonban, hogy e művei közül nem egynek ott a helye XX. századi próza-irodalmunk legjelesebb alkotásai között. A világirodal-

mi hatások nem csökkentik értékét, és úttörő jelentőségét a magyar pszichológiai, sok szempontból a szecessziós családregény megrementésében.

Babits esszéiben történelmünk, a magyarságtudat számos kérdéséről szól

elemzően. Alapvető műve azonban Az európai irodalom története. Nemcsak a tudományos igényű olvasónapló jelleg az, ami a későbbi követőknek is vonzó példa, de stílusának személyes és mégis itései ereje.

Műfordítói (Pávátollak, Eráto, drámák stb.) irodalomszervező tevékenységével, és mint a Nyugat szerkesztője évtizedeken át alakítója a szellemi életnek. Említjük csupán a Könyvről könyvre címen indított rovatát, ami ma is érdekes olvasvány. – Czine Mihály által is idézett indító sorait súlyos aktualitásuk miatt nem felesleges itt is citálni: „Életet és egységet keresek, irodalmunk pártokra szaggatottságáról tudomást nem veszek, klikkre és felekezetre nem tekintek, csupán értékre, jelentéktelent nem em-

lítek meg itt, s ha valamiről beszélnek, már az: elismerés, de ha hallgatok, nem lehet kisebbség...”

Rangos alkotók őrizték eszmeiségét, morális példáját. Költői, tudósi maximalizmusának követői között hozzá méltó csúcspontok elért szerzők: Illyés Gyula, Szabó Lőrinc, Weöres Sándor, Cs. Szabó László.

Babits fájdalmasan élte meg tévedéseit és vívódást. Még Szegeden írta a sorokat: „Fekete országot álmodtam én,/ahol minden fekete volt,/minden fekete de nem csak kívül/csontig, velőig fekete,” /Fekete ország/. – Kései lírája is erre a hangulatra rímelt, s nem egyedül a testi szenvedés okán, de fájdalma az emberben való csalódás gyötrelme is:

Így vonul ma félre aki jó:
küzdeni a komisznak való,
míg eljő az új háború majd
s kipusztítja az emberi fajt. (Vers a csirkeház mellől)

Európai és magyar szellemiség, kit Ady állított példának, mikor „Kritika helyett” megírta, a költő-barát

jellemzéseiként is a Babits Mihály könyve című versének ezeket a sorait:

Be jó lenni és rejtve lenni jónak
S nem gyilkos ágyút hízaló vad ércnek,
De a sümpölygő aljak fölött: bérnek.

Darvasi László

Szív Ernőnek premierje van

gyen, viszont elhangozhat, miközben mégse halljuk.

A színész mélyet szívott a cigarettából.

– Na persze – dűnnyögte.

Ittak tovább, elszántan, önfeláldozóan, és olyan szépen ahogy csak a színészek tudnak. A következő napon, a színész úgy állt meg Szív Ernő előtt, mint bűnös a bírāja előtt. A színész egészen kicsi volt, töpörödött volt, elesett volt.

– Ő nem hozza be a kávé – suttogetta kutyaszemekkel.

Hallgattak. Szív Ernő krakogott.

– Nem hozza be a kávé – mondta a színész.

Szív Ernő a megtört, alázatos arcot fürkészte.

– Jól van. Eddig türtem. Visszaadom a szerepét – mondta.

Hátat fordított Szív Ernőnek, és kiment a büfébe, hová éppen friss krémeseket, Migonokat és Rigó Jancsikát hoztak. Szív Ernő fogta a fejét. Most mi lesz? Mit kellett volna tenni? Odabotorkált a dramaturghoz. Szív Ernő voltaképpen mentve érezte magát. Ezért a darabért a dramaturg a felelős. Ő követelte Szív Ernőtől, hogy írja meg, akárhányszor csak találkozott, azt kérdezte, hogy áll a dolog, halad-e már, és amikor Szív Ernő zavartan himelt-hámolt, akkor a dramaturg, aki hölgy volt, ingatta a fejét, keserűen mosolygott, egészen csalódott arcot vágott, Szív Ernő viszont utált csalódást okozni, következésképpen, amikor legközelebb találkozott, rejtélyes mosollyal előhúzott táskájából egy vaskos paksamétát, amely egy készülő darab első felvonását tartalmazta.

– Ez?! – A színész az ég, pontosabban a koszos menyegző felé kiáltott – Ez nekem rossz mondat?! –

A dramaturgnak természetesen nyomban felragyogott az arca, kikapta Szív Ernő kezéből az első felvonást, azonnal átolvasva, és csaknem olvasás közben kihúzott két gyönyörű és tökéletes jelenetet. Szív Ernő ezért is érezte mentve magát, márhogy ezek után nem csoda, ha a színész visszadaja a szerepet. Szív Ernő azért kétségbesetten kapaszkodott a dramaturgba, aki hölgy volt, karcsú volt, törekeny volt, és mégiscsak elbírta Szív Ernőt.

– Mi lesz most? – suttogetta Szív Ernő.

A dramaturg látott mindent.

– Buta – mondta, és megsimogatta Szív Ernő arcát.

– Dehát visszaadja a szerepet.

– Nem adja vissza.

– Akkor mi ez az egész?! – Jön a premier – vont vállat a dramaturg, és kicipelte Szív Ernőt a büfébe, és megvette neki az utolsó Rigó Jancsit, amit Szív Ernő már bent, a széksorok közt majszolt el, mert elkezdődött a próba, és persze a színésznek hihetetlenül jó kedve volt, egyszerűen sziporkázott, és soha nem volt még ilyen mély, és finom, és bonyolult a játéka. Részletezhetnénk a problémát, hiszen történt még egy s más a bemutatóg, a színész tényleg vissza akarta adni a szerepet, aztán természetesen nem adta vissza, és így megtörtént a premier, és volt némi siker is, egészen pontosan nem volt bukás, és a szokásos

pezsgőzés pillanataiban a színész lázasan ragadta el Szív Ernőt.

– Milyen volt? – kérdezte izgatottan.

– Fantasztikus voltál. Egy csoda – mondta Szív Ernő.

– Én a kávé mondatot kértem! – kiáltotta a színész.

Szív Ernő viszont hallgatott. És nagyon mélyen hallgatott.

– Ugye, így volt a legjobb? – kérdezte a színész.

Szív Ernő nem emlékezett a kávé mondatra.

Nem emlékezett, volt-e Ő betű, vagy nem volt Ő betű.

Volt-e kávé mondat egyáltalán?

– Örület – mondta tehát Szív Ernő.

– Igen? – a színész remegett a várakozástól.

– Így volt a legjobb. Tényleg. Inkább nem is mondom semmit – mondta Szív Ernő.

– Tényleg jó volt?

– Annyira jó volt, hogy fáj – mondta Szív Ernő.

A színész mosolygott.

– Tudod, hogy így mentem meg a darabot?

– Tudom – bólintotta Szív Ernő –, hogyne tudnám.

Momentán nagyon szerették egymást. Egymásba karoltak, visszazásztáltak a többiekhez, és ittak még néhány pohár pezsgőt. Az az igazság, nemcsak pezsgőt ittak. Részletezhetnénk, de nem érdemes. Legyen elég annyi, hogy beszélgettek és vitatkoztak, úra és újra kielemeztek az ominózus mondatot, miközben persze nem látták, hogy a dramaturg nagyokat mosolyog a hátuk mögött.